

4. Семчишин О.Р. Відновне правосуддя: перспективи інституціоналізації в українському суспільстві / О.Р. Семчишин // Наукові записки НаУКМА. Серія Соціологічні науки. – 2010. – Т. 109. – С. 37-40.
5. Нестор Н.В. Поняття, принципи та форми відновного правосуддя [Електронний ресурс] / Н.В. Нестор // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 330-333. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rsP08wC8LA8J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
6. Землянська В. Відновне правосуддя та медиация у кримінальних справах / В. Землянська // Відновне правосуддя в Україні. – 2007. – № 3. – С. 6-10.

REFERENCES

1. Rayt, M. (2011), "Towards restorative society: problem solving as a way to prevent damage", *Vidnovne pravosuddya v Ukraini*, no. 3-4, pp. 58-82, available at: <http://170401.pdf>.
2. Zemlyanska, V. (2008), *Vidnovne pravosuddya v Kryminalnomu protsesi Ukrainy* [Restorative justice in the Criminal Code of Ukraine], Vidavets Zakharenko V.O., Kyiv, Ukraine.
3. Mykytyn, Yu. (2012), "The essence of the historical background and form of restorative justice", *Vidnovne pravosuddya v Ukraini*, no. 1-4, pp. 63-84.
4. Semchyshyn, O.R. (2010), "Restorative justice: perspectives of institutionalization in Ukrainian society", *Naukovi zapysky NaUKMA. Seriya Sotsiologichni nauky*, Vol. 109, pp. 37-40.
5. Nestor, N.V. (2010), "The concept, principles and forms of restorative justice", *Forum prava*, no. 2, pp. 330-333, available at: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:rsP08wC8LA8J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
6. Zemlyanska, V. (2007), "Restorative justice and mediation in criminal cases", *Vidnovne pravosuddya v Ukraini*, no. 3, pp. 6-10.

УДК 343.01

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОДЕЛІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Симоненко О.С., магістр

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 6, м. Харків, Україна
arina_simon93@mail.ru*

У статті досліджені концепція та особливості функціонування моделі відновного правосуддя, уточнені форми реакції суспільства на злочин, проаналізовані міжнародні нормативно-правові акти з цієї теми, обґрунтована необхідність впровадження програм відновного правосуддя в систему права України, виявлені недоліки щодо впровадження цієї моделі правосуддя та внесені відповідні пропозиції.

Ключові слова: відновне правосуддя, каральне правосуддя, покарання, злочинець, жертва.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МОДЕЛИ ВОССТАНОВИТЕЛЬНОГО ПРАВОСУДИЯ

Симоненко А.С.

*Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина, площадь Свободы, 6, г. Харьков, Украина
arina_simon93@mail.ru*

В статье исследованы концепция и особенности функционирования модели восстановительного правосудия, уточнены формы реакции общества на преступление, проанализированы международные нормативно-правовые акты по данной теме, обоснована необходимость внедрения программ восстановительного правосудия в систему права Украины, выявлены недостатки по внедрению данной модели правосудия и внесены соответствующие предложения.

Ключевые слова: восстановительное правосудие, карательное правосудие, наказание, преступник, жертва.

FEATURES OF RESTORATIVE JUSTICE FUNCTIONING MODEL

Symonenko O.S.

*V.N. Karazin Kharkiv national university, Area Freedom, 6, Kharkiv, Ukraine
arina_simon93@mail.ru*

To correct the disadvantages of modern system of criminal judgment, to make the fight with criminality more humanistic and actual as in relation to the offender as in relation to the victim allows the model of restorative justice.

The formation of restorative justice was proved by the crisis of view points to the punishment for stable increasing of recidivist criminality, by this the inefficiency in procedure of justice performance in criminal procedures became evident.

The feature of restorative justice is based on the reaction to the crime – is the correction of made evil but it isn't the performance of new evil to the offender. From the restorative justice point of view the crime damages first of all victim, interpersonal relations, offender and community. When from the punitive justice point of view damage affects first of all to the state and legacy. Punitive model considers crime as law violation but the restorative model – as the violence. In the first case the state is victim and in second one – people. Therefore the question is about two approaches to the understanding and punishment.

Nowadays the model of restorative justice successfully functions in the different forms in such world regions as Europe, North America, Australia, New Zealand and South Africa. In the majority of countries such model is not only implemented as the pilot program but it's also consolidated at the level of national legislation. But in Ukraine it's going on the discussions about implementation of such justice model as the method of reconciliation of the offender and the victim in criminal process. In the same time there were a lot of spaces in Ukrainian legislation in relation to functional model of restorative justice, a lot of international, regulative and legal statements in relation to the restorative justice aren't legislatively and practically consolidated. That's why it's necessary the practical recommendations about providing of optimal functioning of restorative justice.

The restorative justice – is the new conceptual understandings about the way of social reaction to the crimes and is formed in correspondence with these conceptual understandings. The model of restorative justice offers the alternative method against criminality, solving problems appeared as the result of crime pulling.

Key words: restorative justice, retributive justice, punishment, offender, victim.

Виправити недоліки сучасної системи кримінального правосуддя, зробити боротьбу зі злочинністю більш гуманною та дієвою як щодо злочинця, так і щодо потерпілого дозволяє модель відновного правосуддя. В основі ідеї відновного правосуддя лежить уявлення про те, що злочини, які посягають на інтереси конкретної людини, не повинні розглядатися державою як дії, що мають виключно публічний характер, а тому вимагають негайного публічно-владного втручання [1, с. 150]. Тому безперечно наукову актуальність представляє вивчення специфіки моделі відновного правосуддя, що вимагає, у свою чергу, компаративного підходу та систематизації знань про зарубіжні системи, де вона функціонує.

Дослідженню деяких питань цієї теми присвячені праці багатьох вчених, таких як А. Волденберг, Х. Зер, К. Корнілз, Н. Крісті, Р. Марусте, Х. Плевів, П. Ханіган, В. Хейнц, Е. Шенк, Г.-Й. Шнайдер, та інших авторів.

Поряд із цим у законодавстві України існує ще багато прогалин щодо забезпечення функціонування моделі відновного правосуддя, багато положень міжнародних нормативно-правових актів щодо відновного правосуддя не закріплені законодавчо та ще не застосовувалися на практиці. Тому необхідні серйозні комплексні дослідження в даному напрямку, розробка юридичною наукою практичних рекомендацій щодо забезпечення оптимального функціонування моделі відновного правосуддя.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають у процесі функціонування моделі відновного правосуддя.

Предметом дослідження є особливості функціонування моделі відновного правосуддя.

Ідея відновного правосуддя зародилася в Канаді в середині 70-х років ХХ сторіччя як рух за зміну підходів до злочину та покарання. Формування концепції відновного правосуддя було обумовлено кризою поглядів на покарання, стабільним зростанням рецидивної злочинності, при цьому стала очевидною неефективність каральної моделі правосуддя у кримінальних провадженнях. Д. Брейтуейт вивів власну теорію «возз'єднуючого сорому», що надалі лягла в основу концепції відновного правосуддя. Відповідно до неї «навіювання почуття сорому припускає, що за громадським осудом слідує спроби реінтегрувати правопорушника в громаду законослухняних громадян за допомогою церемоній вибачення чи зняття девіантного позначення. Відбувається таке навіювання почуття сорому, в рамках якого таврують порочність вчинку, але не особистість самого злочинця» [2, с. 60].

Отже, слід зазначити, що ефективність системи правосуддя у кримінальних справах досягається тільки в тому випадку, якщо кримінально-правовий конфлікт усувається шляхом реального примирення жертви та злочинця, відшкодування збитків, ресоціалізації правопорушника, відновлення суспільної злагоди, що, власне, і передбачає модель відновного правосуддя.

Основний принцип теорії відновного правосуддя полягає в тому, що відповідальність за свої дії – це насамперед розуміння та визнання завданої шкоди, а також дії з відшкодування цієї шкоди [3, с. 29]. Необхідно підкреслити, що підхід, який містить дана модель правосуддя, орієнтований на вирішення наслідків злочину самими сторонами зокрема та суспільством в цілому.

Щодо сьогодення, то варто вказати, що сучасний рух за відновне правосуддя почався з зусиль невеликої групи звичайних людей, які хотіли допомогти іншим людям, які стали жертвою сучасної системи правосуддя. Цей напрям у правосудді простіше зрозуміти в порівнянні з двома іншими [4, с. 5].

Обґрунтованою видається думка З. Ховарда про існування трьох підходів, серед яких і змушене вибрати суспільство, стикаючись з порушенням закону.

Так, при неадекватній відповіді суспільства на злочин індивід сам бере на себе завдання здійснення правосуддя (самосуд), і зазвичай це правосуддя помсти.

Другий підхід втілений у сучасній каральній моделі правосуддя. Його сильна сторона полягає в тому, що він ґрунтується на правах людини та авторитеті закону. Проте у нього є й істотні недоліки. Офіційне кримінальне правосуддя орієнтовано на покарання та протистояння. Воно веде до заперечення справжньої відповідальності з боку злочинця та при цьому не бере до уваги переживання жертви. Замість того щоб перешкоджати злочину, система, навпаки, нерідко сприяє йому. На думку більшості представників «карального правосуддя», правосуддя та відновлення особистості – це різні та, можливо, несумісні завдання.

Третім є альтернативний підхід, що закріплює відновну модель правосуддя. Цей підхід має більш давню історію та базується на універсальних цінностях. Відповідно до нього основне завдання правосуддя бачиться у відновленні, акцент ставиться на заподіяній шкоді та зобов'язанні її відшкодувати. При цьому заохочується прямий або опосередкований діалог між злочинцем і жертвою, у якому активну участь бере громада. Відновне правосуддя бачить своє завдання в тому, щоб сприяти зціленню як особистості, так і суспільства [4, с. 5].

На наш погляд, видається найбільш ефективним та демократичним саме альтернативний спосіб вирішення кримінально-правових конфліктів, завдяки якому в центрі уваги постають права та потреби потерпілих від злочину. До того ж саме за такою моделлю здійснення правосуддя злочинець має можливість усвідомити значення власних дій і відповісти за завдану шкоду.

Для найбільш повної характеристики відновної моделі правосуддя слід проаналізувати міжнародні нормативно-правові акти, присвячені цьому питанню.

Так, ідея відновного правосуддя отримала визнання й офіційне закріплення на міжнародному рівні. У рамках Європейського Комітету з проблем злочинності Ради Європи створено Комітет експертів з організації посередництва у кримінальних справах. 15 вересня 1999 р. Кабінет Міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію № R (99) 19, у якій висвітлюються основні принципи, правова основа, питання організації та розвитку посередництва в кримінальних справах. Рекомендація дає визначення медіації (посередництва) як будь-яких процесуальних заходів, що дозволяють потерпілому й особі, яка підлягає кримінальному переслідуванню, брати активну участь у подоланні труднощів, що випливають з факту вчинення злочину, за безпосередньою участю незалежної третьої особи і за умови, що сторони конфлікту добровільно погоджуються із застосуванням цих заходів [3, с. 30; 5].

Важливим кроком щодо впровадження концепції відновного правосуддя в життя було заснування першої в Європі міжнародної організації, а саме Європейського форуму програм посередництва між жертвою та правопорушником і відновної юстиції. Ця організація об'єднала зусилля багатьох професіоналів: дослідників, практиків, державні та неурядові організації, що працюють у цій сфері.

24 липня 2002 р. Економічна і соціальна Рада ООН прийняла загальну Декларацію «Основні принципи використання програм відновного правосуддя у кримінальних справах» [6]. Цей документ розкриває цілі та характеризує методи здійснення відновного процесу.

Вищезазначена Декларація закріплює положення про те, що відновлювальний процес використовує методи залучення та активної участі всіх людей, яких стосується конкретний злочин, до роботи з вирішення проблем, що виникли в результаті його скоєння. При цьому роль посередника між обома сторонами виконує справедлива та неупереджена третя особа. Результатом відновного процесу є угода, погоджена сторонами, де прописуються послідовність конкретних дій правопорушника, спрямованих на відшкодування збитків, завданих потерпілому, а також положення, що будуть сприятливі задля відновлення репутації правопорушника в найближчому соціальному оточенні.

Слід зазначити, що на даний момент модель відновного правосуддя успішно функціонує в різних формах у таких регіонах світу, як Європа, Північна Америка, Австралія, Нова Зеландія та Південна Африка. У більшості країн така модель не тільки впроваджена в якості пілотної програми, але й закріплена на рівні національного законодавства [3, с. 30].

Проте в Україні досі тривають дискусії щодо впровадження даної моделі правосуддя як методу примирення злочинця та жертви в кримінальному процесі. Щодо даного питання немає одностайності серед вчених.

Л. Каїрбаєва вважає за доцільне застосування медіації як елемента кримінального процесу з огляду на те, що медіація створює умови для вираження почуттів, переживань жертви та демонстрації їх злочинцю, який, у свою чергу, може вибачитися тощо. В. Мельников акцентує на небезпечному характері медіації в кримінальному процесі, підкреслюючи, що під час медіації можуть нівелюватися, ігноруватися деякі правила, які забезпечують права людини [7, с. 104]. До того ж варто підкреслити: деякі науковці наголошують, що медіація як форма врегулювання відносин після скоєння тяжкого чи особливо тяжкого злочину становить велику проблему.

При цьому існує ряд проблем щодо впровадження програм відновного правосуддя в Україні: законодавчо не закріплена процедура медіації, хоча питанню примирних процедур присвячений цілий ряд рекомендацій і рішень Ради Європи, зокрема Рекомендація «Про медіацію в кримінальних справах» від 15 вересня 1999 р. [5], яка є одним з основних документів Ради Європи щодо реалізації програм відновного правосуддя, і основоположне рішення Ради Європейського союзу від 15 березня 2001 р. «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» [8]. У цих міжнародно-правових актах підкреслюється необхідність розвитку, а також поступового впровадження програм відновного правосуддя в національні системи права.

Проте слід наголосити на тому, що в Україні на сьогодні вже є чимала кількість наукових розробок, а також сформована практика проведення відновлювальних процедур. Так, існують і успішно діють Асоціація груп медіації України, що складається з регіональних груп медіації, Український центр порозуміння, Український центр медіації, які спрямовують свою діяльність на поширення використання медіації в кримінальних провадженнях і забезпечують правильність процесу її застосування. Але при цьому об'єктивно не вистачає професійних медіаторів, які могли б надавати послуги клієнту на якісному рівні, до того ж про медіацію мало знають клієнти. Ще однією перешкодою для медіації є консервативність. Велика кількість юристів не зацікавлена в поширенні альтернативних методів вирішення кримінально-правових конфліктів, оскільки їх цілком влаштовує практика роботи, що склалася в судах [7, с. 107-108].

Тому, на нашу думку, особливої актуальності набуває проблема підготовки кадрів, що будуть здатні реалізовувати новітні відновлювальні процедури та медитативні технології в практичній діяльності юристів, правоохоронців та соціальних працівників.

Важливою є думка американського вченого М. Райта щодо впровадження моделі відновного правосуддя в національні системи права. На його погляд, насамперед слід переглянути початкові принципи чинної моделі правосуддя. Необхідно відповісти на питання: чи може покарання бути коли-небудь виправданим, і якщо так, то коли і чому? Вчений вказує на чотири позиції, які можна відзначити.

Перша полягає в тому, що покарання виправдано своєї суттю, воно являє собою обов'язок, борг.

Друге положення, навпаки, полягає в тому, що покарання може бути виправдане, тільки якщо воно ефективне. Як казав І. Бентам, усі покарання самі по собі – зло. Більш спірним є його твердження, що таке зло прийнятне як засіб досягнення благої мети [9, с. 87]. Оскільки тут мова йде про навмисне застосування покарання (позбавлення волі), то покарання може застосовуватися тільки в тому

випадку, якщо воно працює не просто настільки ж ефективно, а ще більш ефективно, ніж всі інші реакції на злочинні дії.

Третя позиція закріплює більш гуманний принцип, який застосовується Європейською комісією з прав людини (стаття 3): покарання виправдане, якщо воно не є жорстоким, нелюдям або принизливим. На думку М. Райта, слід додати ще одну умову: покарання не повинно бути надмірним (хоча автор не згоден з тим, що покарання прийнятне, якщо воно відповідає цим критеріям). Є очевидним, що у всіх цих випадках існує ряд проблем з визначеннями оцінних понять, однак Європейський Суд з прав людини виділив наступні категорії:

- катування – навмисне нелюдське ставлення, яке стає причиною дуже серйозних і жорстоких страждань;
- нелюдяне ставлення – таке ставлення, яке викликає в жертви почуття страху, страждання та неповноцінності, яке може принижувати та девальвувати почуття власної гідності жертви і може зломити її фізичний або моральний опір. Було встановлено, що жорстоке побиття в поліцейській ділянці є негуманним і принизливим; повна сенсорна та соціальна ізоляція також нелюдяна, хоча в одному випадку, коли людину 17 місяців протримали в ізоляторі, це не порахували достатньою підставою для того, щоб класифікувати таке звернення за статтею 3 [9, с. 88].

У цьому разі слід відповісти на питання: яким чином можна визначити, які форми покарання є виправданими?

Вважаємо досить обгрунтованою позицію, що міститься у четвертому положенні, сформульованому М. Райтом, яке полягає в тому, що покарання ніколи не буває виправданим. Це можуть вважати «пацифістикою», але систему кримінального судочинства слід «роззброїти». Така позиція ставить під сумнів кримінальне судочинство, зважаючи на те, що воно суперечить повазі до цінності кожної окремої людської особистості. Так, прихильники цієї ідеї пропонують відновлювальні дії, «реалістичну й іноді жорстку реакцію», націлену по можливості на співпрацю із злочинцем. У відновному правосудді відсутня будь-яка основа для того, щоб прирівняти певний злочин до певного рівня покарання. Але що більш важливо – це сама концепція: покарання виправдане або тільки за певних умов, які теперішня система ніколи не виконає, або не виправдане зовсім [9, с. 89].

Особливість моделі відновного правосуддя полягає в тому, що реакція на злочин – це виправлення скоєного зла, а зовсім не заподіяння нового зла, цього разу на адресу злочинця.

Відновлювальні принципи пропонують основу для практичного реагування на кримінальну поведінку, але, що більш важливо, вони допомагають будувати справедливе та стабільне суспільство. Суди, як і раніше, будуть працювати у своїй сфері, над справами, за якими обвинувачений не визнає свою провину, або якщо сторони не можуть дійти згоди. Але більш важливою функцією судів буде нагляд за розвитком відновного процесу в інтересах жертви та злочинця [9, с. 98-99]. Діалог жертви та злочинця є одним з аспектів моделі відновного правосуддя. Договір між жертвою та злочинцем може включати різні обмеження, наприклад зобов'язання не виходити з дому після певної години або відмова від спілкування зі злочинними елементами. Це можна сприймати як покарання, але у відновному контексті сприймається радше як превентивний захід, який вживається за згодою самої людини.

Таким чином, модель відновного правосуддя пропонує альтернативні методи боротьби зі злочинністю, вирішення кримінально-правових конфліктів, ставить перед собою мету вирішити ті проблеми, що виникли в результаті скоєння злочину. Відновне правосуддя – це нові концептуальні уявлення про те, яким чином суспільству необхідно реагувати на злочини, і сформована у відповідності з цими уявленнями практика. Враховуючи все вищезазначене, можна дійти висновку про те, що в Україні необхідним є прийняття заходів щодо впровадження моделі відновного правосуддя, зокрема медіаційного підходу, як ефективного способу задоволення потреб потерпілих від злочинів, а також ресоціалізації правопорушників. Треба доопрацювати законопроект і надалі прийняти закон «Про медіацію» для впровадження процесуальних можливостей застосування програм відновного правосуддя відповідно до світових стандартів. Методи, які використовуються в системі відновного правосуддя, дозволяють, по-перше, відшкодувати збиток потерпілому; по-друге, уникнути деградації особистості засудженого, пов'язаної з ізоляцією від суспільства. Модель відновного правосуддя допомагає уникнути зовнішнього контролю, що призводить до репресій, і прийти до громадянського суспільства, що заохочує самоконтроль та саморегуляцію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куцумакина Е.В. Глава 40 УПК РФ : взгляд на процессуальный статус потерпевшего в контексте мировых тенденций развития уголовного судопроизводства / Е.В. Куцумакина // Правоведение. – 2006. – № 6. – С. 150-155.
2. Шестакова Л.А. Восстановительное правосудие как новая аналитическая парадигма / Л.А. Шестакова // Вестник ТвГУ (Серия «Философия»). – 2013. – № 4. – С. 60-67.
3. Белякова О.В. Методы восстановительного правосудия при назначении наказания несовершеннолетним / О.В. Белякова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2011. – № 7 (13). – С. 29-31.
4. Зер Х. Восстановительное правосудие : новый взгляд на преступление и наказание / Х. Зер ; под общ. ред., пер. с англ. Л.М. Карнозовой. – М. : МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2004. – 324 с.
5. Про медіацію в кримінальних справах : Рекомендація № R (99) 19 (від 15.09.1999 р.) Комітету міністрів Ради Європи // Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2005. – № 1-2. – С. 50-53.
6. Декларация основных принципов использования программ восстановительного правосудия в уголовных делах // Вестник восстановительной юстиции. – 2001. – № 3. – С. 111-115.
7. Криминология и медиация : Криминологические исследования / [гл. ред. канд. филос. наук В.И. Поклад]. – Луганск : Луганский гуманитарный центр, 2014. – Выпуск 8. – 316 с.
8. Про місце жертв у кримінальному судочинстві : Основоположне рішення Ради Європейського союзу від 15 березня 2001 року // Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2005. – № 3. – С. 25-29.
9. Райт М. Відновлення поваги до правосуддя / М. Райт // Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2005. – № 4. – С. 78-122.

REFERENCES

1. Kutsumakina, E.V. (2006), “Art. 40 CPC RF : view of the procedural status of victim in the context of global trends in the development of criminal justice”, *Pravovedenie*, no. 6, pp. 150-155.
2. Shestakova, L.A. (2013), “Restorative justice as the new analytical paradigm”, *Vestnik TvGU (Seriya “Filosofiya”)*, no. 4, pp. 60-67.
3. Belyakova, O.V. (2011), “Methods of restorative justice by the punishment appropriation for minors”, *Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i yuridicheskie nauki, kulturolohiya i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki*, no. 7 (13), pp. 29-31.
4. Zer, Kh. (2004), *Vosstanovitelnoe pravosudie : novyy vzglyad na prestuplenie i nakazanie* [Restorative justice : a new perspective on crime and punishment], Translated by Karnozova, L.M., Moscow, Russia.
5. (2005), “On mediation in criminal cases “Recommendation № R (99) 19 (from 15.09.1999 g.)” EU Committee of Ministers, *Vidnovne pravosuddya v Ukrayini. Shchokvartalnyi byuleten*, no. 1-2, pp. 50-53.
6. (2001), “Declaration of basic principles of the use of restorative justice programs in criminal matters”, *Vestnik vosstanovitelnoy yustitsii*, no. 3, pp. 111-115.
7. Poklad, V.I. (2014), *Kriminoloziya i mediatsiya : Kriminologicheskie issledovaniya* [Criminology and Mediation : Criminological Research], issue 8, Luganskiy humanitarnyy tsentr, Lugansk, Ukraine.
8. (2005), “About the place of victims in criminal proceedings” : the fundamental decision of the Council of the European Union on 15 March 2001, *Vidnovne pravosuddya v Ukrayini. Shchokvartalnyi byuleten*, no. 3, pp. 25-29.
9. Rayt, M. (2005), “Restoring respect for justice”, *Vidnovne pravosuddya v Ukrayini. Shchokvartalnyi byuleten*, no. 4, pp. 78-122.